

פרשת יתרו

משך חכמה שמות פרק יט פסוק יז

(יז) ויתיצבו בתחתית ההר. מלמד שכפה עליהן הר כגיגית (שבת פח, א), פירוש שהראה להם כבוד ה' בהקיץ ובהתגלות נפלאה עד כי ממש בטלה בחירתם הטבעי ויצאה נשמתם מהשגת כבוד ה', והיו מוכרחים כמלאכים בלא הבדל, וראו כי כל הנבראים תלוי רק בקבלת התורה [וכמדומה שכבר עמדו על זה]. ואמר רבא (שבת שם) 'מכאן מודעא רבה לאורייתא'. והא דכופין בקרבנות עד שיאמר 'רוצה אני', טעמו כפירוש הרמב"ם בהלכות גירושין סוף פרק ב' (הלכה כ) וזה לשונו הזהב: (מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני... ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס...) שאין אומרים 'אנוס' אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה (כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן), אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשות - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס את עצמו בדעתו הרעה. (לפיכך זה שאינו רוצה לגרש) - מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו (ואמר 'רוצה אני' - כבר גרש לרצונו), עד כאן לשונו. וזה עיון נפלא בעצמו, ומתאים בשיטתו במה שכתב בהלכות סנהדרין (פרק כ הלכה ג) דאם אנוסוהו לבא על הערוה במקום דיהרג ואל יעבור, ועבר, חייב מיתה שאין קישוי אלא לדעת, עיין שם. ובזה כתב בהלכות יסודי התורה (ה, ד) דאם עבר ולא נהרג אינו חייב, רק שעבר מצוות עשה של קידוש השם, עיין שם. וטעמו, דכל העבירות כחילול שבת ועבודה זרה וכדומה, אם האדם עושה על ידי אונס אין זה עשייה ברצון בעצם הדבר, רק סיבת הכרח העונש מביאו לעשות זה בלא חפץ פנימי. אבל גבי ערוה, האיש שנתקשה, הוא אינו מצד שעושה זה מחמת פחד העונש, רק הוא עשייה מהתרגשו בחימום תאות הערוה - מזה נתקשה - ובידו היה להתאפק על תאותו ולבלי להתקשות. אם כן הוא עושה מחפץ התאוה, וזה נקרא רצון להתחייב באונסין, אף שבאמת הנו מצד הפחד והעונש מסיר מאתו יראת השם - ואם כן מתחמם בטבע אל הערוה כמו אל אשתו המותרת לו - בכל זאת הוא נקרא רצון. אם כן גם הכא שרצון נפש הישראלי נוטה בטבע ובחפץ נמרץ פנימי לקיים מצות ה', רק עצת היצר תקפה עליו, מיד כשיוכה מכות אכזריות יוסר חפץ החומר ועושה המעשה שמגרש או מביא קרבן, זהו חפץ פנימי לעצמיות המצוה, הוא רצון גמור. ולהרמב"ן דפליג עליה תמן בחידושיו וסובר שאין זה רצון, בודאי גם הכא לא נקרא רצון ודו"ק.

ולפי זה מוכרח דבהתקרבו אל הערוה עדיין הבחירה בלבבו שלא להתקשות, ולא אמרינן דיצרו הוא דתקפו, וכמו באשה אפילו אומרת הניחו, עיין שם. ומסולק מה שנתקשו האחרונים מהא דר"א מחייב על כל כוח וכוח, ותוספות יבמות כא ד"ה גזירה ביאה ראשונה, עיין שם. וקרוב לזה תמצא בפני יהושע פסחים דף כו עיין שם ודו"ק בכל זה. ולפי שיטת רבינו משה דקטן שנתגייר, הגדיל יכול למחות ונשאר גר תושב, ופירשו באור שמח הלכות איסורי ביאה פרק יב, אם כן אף דמודעה רבה, מכל מקום נשאר גרי תושב, ולכן נענשו בבית ראשון על עבודת כוכבים ושפיכות דמים ועריות - דברים שגר תושב מזהר. אבל כי הדר וקיבלוה בימי אחשורוש, נענשו גם על שאר מצוות ודו"ק.